

تشکل‌های حرفه‌ای؛

شرط اصلی تحقق توسعه

احمد آل یاسین

جوامع بشری در طول تاریخ، همواره عرصه فعالیت و برخورد گروه‌ها، انجمن‌ها و مجامع گوناگون برای بیان خواست‌ها از یک سو، و تحکیم پیوندهای طبقات مختلف اجتماعی از دیگر سو، بوده است. در قرون اخیر، علی‌رغم دخالت و اعمال قدرت و پوشش سازمان‌های امنیتی دولتی (مانند رژیم‌های هیتلری، استالینی و نظایر آنها)، جامعه پیوسته در خلوت توانسته رها از وجود هر نوع جوّ ارعاب و ترور باز هم به طور محدود نفس بکشد و حرف‌ها، عقاید و خواسته‌های خود را بیان کند. در جوامع آزادتر، فرصت فعالیت‌های گسترده‌تر شهروندان، به ویژه در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، بدون نگرانی از واکنش‌های ناهمدلانه اصحاب قدرت بیشتر و فراگیرتر امکان‌پذیر بوده است.

نقش گروه دانشگاهیان، پژوهندگان، خردورزان، متخصصین و مدیران کارشناس یا کارشناسان مدیر هنگامی تجلی می‌یابد و شکوفا می‌شود که بتوانند با برهم افزودن و تجمیع توان علمی، فنی و تجربی خود، بر میدان عمل کاربری انفرادی بیفزایند و با تشکل در انجمن‌های تخصصی و حرفه‌ای، جامعه و مسئولین را در انتخاب راه، روش و سیستم یاری دهند و چراغی باشند فراسوی راه توسعه.

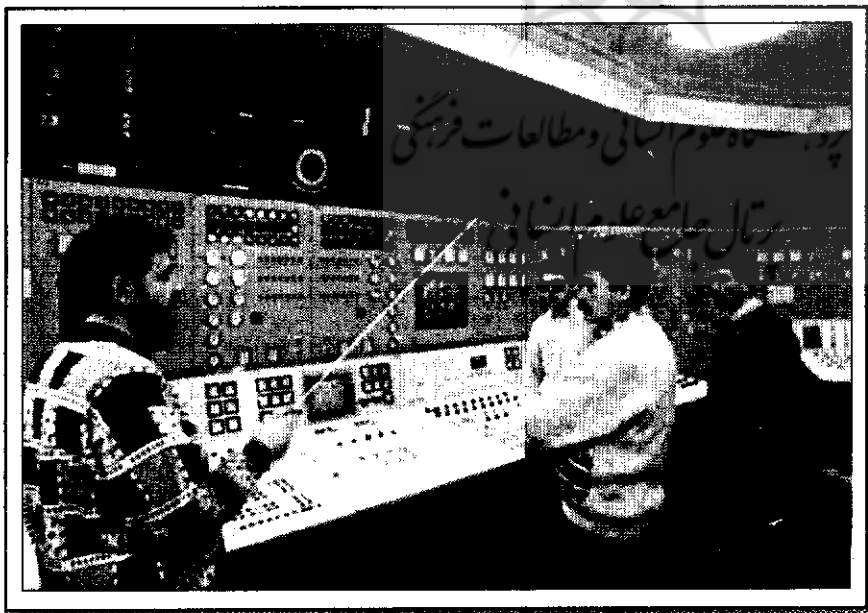
ناهنجاری‌ها و ناکامی‌های بسیاری از طرح‌های توسعه در ایران محصول عدم دقت و نقص تدارک پیش‌زمینه‌های لازم اجتماعی و فرهنگی است. یکی از مشخصه‌های رشد در جوامع، وجود انضباط، یا برقراری نظام منضبط است. از ویژگی‌های نظام منضبط که تحقق همه‌جانبه توسعه را امکان‌پذیر می‌سازد، استمرار

نظام و احترام به منزلت عامل انسانی، صیانت حقوق مدنی و ایجاد بستر فرهنگی مناسب برای تحقق‌پذیری توسعه است.

از آنجا که رشد توسعه در ایران جدا از رشد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، امنیت عمومی - و در یک کلام جدا از توسعه منابع انسانی معنا ندارد، لذا نمی‌توان به رشد یک بخش جامعه به طور انتزاعی و مستقل از دیگر بخش‌ها نگریست، زیرا توسعه امری است موزون و در توسعه موزون همه زیربخش‌های آن به طور هم‌زمان و موازی با هم تحول می‌یابند، در غیر این صورت ساختار اجتماعی، اقتصادی دچار بحران و هرج‌ومرج می‌شود.

سرانه انرژی، استانداردهای بهداشتی و درمانی، تیراژ مطبوعات، تیراژ کتب علمی و فنی و غیره) برای بیان سطح رشد یک جامعه در حال توسعه می‌توان شاخص رشد را «یادگیری عمومی یا فراگیری اجتماعی» دانست، زیرا مفهوم توسعه در بنیان‌های انسانی شناختی یعنی عامل اصلی توسعه نهفته است.

توسعه هنگامی واقعاً تحقق می‌یابد و ماندگار می‌شود که منافع عمومی در آن دیده شود و توده مردم، حرکت توسعه را مردمی تلقی کنند و خود را ملزم به مشارکت در آن بدانند. امروز آحاد مردم برای دفاع از حقوق اجتماعی خود نیاز به وجود تشکل‌های صنفی، تخصصی و حرفه‌ای دارند،

مانند سندیکای تاکسی‌رانان، سندیکای پیمانکاران و سازندگان، نظام پزشکی، کانون وکلای دادگستری، جامعه مهندسان مشاور و بسیاری

صرف‌نظر از تعاریف کلاسیک و آماری رشد (مانند تولید ناخالص ملی، درآمد سرانه، تعداد متخصصین، پژوهندگان و کارشناسان، مصرف

انجمن‌ها و تشکل‌های دیگر. از ویژگی‌های این تشکل‌ها این است که بهترین مکان و فضا برای آموزش و تمرین دموکراسی و قانون‌گرایی است. توسعه یک مقوله کاملاً انسان محور است و لذا برای دستیابی به آن، تأمین موارد زیر مهم‌ترین عوامل پایه‌ای در تحقق توسعه در ایران محسوب می‌شود:

- وجود انگیزه فعالیت و مشارکت صمیمانه در آحاد مردم برای کاربری تمامی توان و انرژی خود در جهت همکاری عمومی و انجام هرچه بهتر وظایف محوله برای تحقق توسعه.

- تأمین امنیت اجتماعی و حقوق مدنی برای کار و تولید، از طریق قانون‌گرایی و انضباط.

- تأمین شرایط مناسب اجتماعی برای اظهار نظر، گفتگو و انتقاد از طرح‌ها و برنامه‌های توسعه.

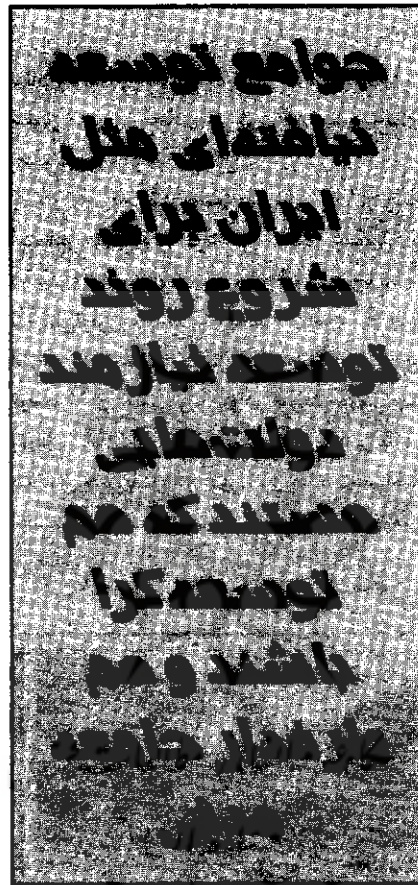
- تحقق باور عمومی بر این که امر توسعه در همه ابعاد ضروری به طور واقعی جاری است. - بستر مناسب فرهنگی و اجتماعی برای کاشت بذر توسعه.

توسعه واقعی قبل از هرچیز بر عزم ملی با هدایت صمیمانه دولت‌ها و سپس بر برنامه‌ریزی‌های جامع (Master Planning) پرورشی، آموزشی، پژوهشی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تکیه دارد. درک توده مردم از توسعه، و مشارکت شفاف و صادقانه آنها در یک قیام ملی توسعه‌آز پایه‌های اساسی تحقق توسعه است. چنین رستاخیزی بدون رهبری آگاهانه فرهیختگان، نخبگان و مدیران مجرب، کارآزموده، باتدبیر و دلسوز مقدور نمی‌شود. تا توده مردم بینش، امید و انگیزه توسعه نداشته باشند، توسعه محقق نخواهد شد، زیرا عنصری که بینش و امید توسعه نداشته باشد، نمی‌تواند در توسعه مشارکت کند.

از طرفی باید دانست که سازندگی به تنهایی توسعه نیست، بلکه بخشی از توسعه است. توسعه و فرهنگ توسعه محصول جامعه است، قابل دیکت کردن نیست، ولی قابلیت ترویج، اشاعه و جا افتادن دارد. توسعه مستلزم و منوط به باور ضمنی مردم است.

لازمه توسعه تجمع و اتفاق است و اگر

سودای توسعه و عزت در سر داریم، به این سودا نخواهیم رسید. مگر این که درک درست و ملموسی از توسعه در جامعه جا بیفتد و ملکه ذهن مردم شود. این مهم بدون مداخله و هدایت فرهنگی صاحبان فهم و درک مسایل توسعه و استقرار امنیت اجتماعی و توسعه نهادهای مدنی و تشکل‌های حرفه‌ای عملی نیست.

اگر بدانیم انضباط کار و تولید درون یک جامعه مدنی و در کنار علم و تخصص تا زمانی که نهادینه نشود و به فرهنگ تبدیل نگردد توسعه تحقق نخواهد یافت، آنگاه اهمیت حضور انجمن‌های صنفی، تخصصی و حرفه‌ای که نوعی تشکل‌های ملی غیرانتفاعی و غیرسیاسی هستند در برپایی جامعه منضبط و پویای توسعه معلوم می‌شود.

انجمن‌های تخصصی بی‌خاصیت!
گفته شد، انسان محور و کلید توسعه است. پرورش اندیشه خلاق و توسعه سرمایه انسانی

برای رشد انسان فرهیخته و خردورز، احترام به منزلت و عظمت اخلاقی انسان، حرکتی است به سوی توسعه و بنیان‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

چنانچه بپذیریم که کارخانجات، ماشین‌آلات و ابزار، دانش فنی و سرمایه، در حرکت به سوی توسعه به مثابه «وسيله» هستند، و باز بپذیریم که این کرامت انسانی است که با رشد فرهنگی و حسن رفتار و اخلاق می‌تواند آنها را با بهترین ضرایب بهره‌وری به کار گیرد و به هدف توسعه دسترسی یابد، آن وقت جایگاه و نقش انجمن‌های تخصصی و حرفه‌ای در نشر فرهنگ توسعه، انتشار فرهنگ کار و تولید، پرورش عناصر مولد و عناصری که قابلیت و شایستگی ایجاد تغییر و به وجود آوردن تحول در جامعه را داشته باشند، معلوم و آشکار می‌شود.

در جهان امروز، هزاران انجمن علمی با تشکیلات منضبط و مقررات ویژه، دانشمندان، مستفکرین، کارشناسان و متخصصین حرفه تخصصی خود را گرد می‌آورند و از مجموعه دانش و نظریات آنها برای رونق حرفه مربوطه و به نفع جامعه استفاده می‌کنند. بسیاری از این انجمن‌ها، صاحب معتبرترین ژورنال‌ها، نشریات و استانداردهای مورد مراجعه جهانیان هستند و عمدتاً به وسیله بخش خصوصی اداره می‌شوند. این انجمن‌ها برای دولت‌ها و حتی دانشگاه‌ها، کارهای تحقیقاتی و خدمات مشورتی انجام می‌دهند و مستمراً سمینارها و گردهمایی‌های ملی و بین‌المللی برگزار می‌کنند و از این طریق سطح دانش تخصصی و آگاهی عمومی را دائماً رشد می‌دهند.

متأسفانه در ایران با این که بیش از ۶۰ انجمن تخصصی و حرفه‌ای وجود دارد، ولی هیچ کدام از آنها بازتاب اجتماعی و حتی درونی درخشانی از خود نشان نداده‌اند و نشریات آنها هم از سطح خبرنامه‌های چند صفحه‌ای کم‌محتوا تجاوز نمی‌کند. علت عدم توفیق تعداد معدود انجمن‌های تشکیل شده، عدم حمایت دولت، کمبود آمادگی فرهنگی اعضاء برای مشارکت‌های اجتماعی و محدودیت‌های فردی و دلسردی نسبت به مشارکت‌های اجتماعی است. در حالی که این قبیل انجمن‌ها به مثابه کانون‌های اندیشه‌ساز و

خردپرور می‌توانند مرجعی معتبر برای هدایت استراتژی‌های توسعه و راهنمای صدیقی برای مسئولین دلسوز و کارآمد باشند.

انجمن‌های صنفی، تخصصی و حرفه‌ای می‌توانند با از خودگذشتگی و ایثار اعضای توانمند خود در کمیته‌های تخصصی، از طرق مختلف و به شرح زیر در حوزه‌های گوناگون توسعه میهنمان حضور فعال و تعیین‌کننده‌ای داشته باشند:

۱- ارزیابی و تحلیل برنامه‌ها و طرح‌های توسعه و ارائه گزارش‌های انتقادی - اصلاحی برای ارسال به مقامات اجرایی کشور.

۲- انتقال دستاوردها و نتایج دهها سال کار مفید و تجارب حاصله هر یک از اعضا به نسل جوان و مدیران آینده.

۳- ورود در قضاوت‌های کارشناسی و کمک به حل‌وفصل مسایل توسعه کشور به عنوان عالی‌ترین مرجع کارشناسی.

۴- سازمان دادن سمینارها و کنفرانس‌های سودمند برای هموار کردن راه توسعه و پرورش مدیران و دانش‌آموختگان جوان.

۵- حمایت از حقوق و شئون اجتماعی و حرفه‌ای فرهیختگان و کارشناسان کشور.

همان‌گونه که اشاره شد، لازمه دموکراسی ایجاد باور در شهروندان است، زیرا مشارکت دموکراتیک امتیازی نیست که دولت‌ها از سر نیکخواهی یا سخاوتمندی به شهروندان خود ارزانی کنند و مردم هم بابت آن قدرشناس و سپاسگزار باشند، بلکه حقی بنیادی و پایه شهروندی مردم است. این حق تنها به اقتضای شهروندی وجود ندارد، بلکه مستلزم وجود نهادهای گوناگونی است که بدون دخالت عوامل دولت و صرفاً توسط مردم فعالانه اداره شوند، مانند انجمن‌های صنفی، تخصصی و حرفه‌ای.

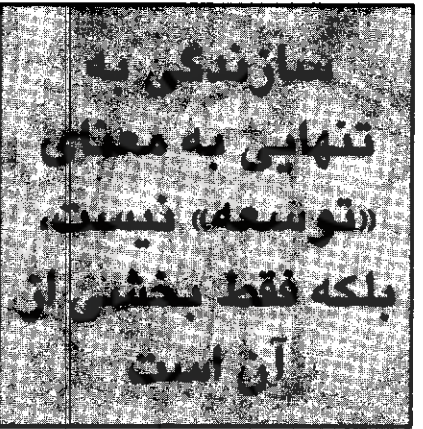
دو پژوهنده به نام‌های «جین کوهن» و «آندرو آراتو» تحت تأثیر اندیشه‌های نظریه‌پرداز آلمانی یورگن هابرماس^(۱) معتقدند که ابعاد متمایز جامعه مدنی از این قرار است:

۱- وجود خانواده‌ها، گروه‌های غیررسمی، مجمع‌ها یا انجمن‌های داوطلبانه که چندگانگی و خودسامانی آنها شکل‌های گوناگونی از زندگی را ممکن می‌سازد.

۲- وجود نهادهای فرهنگی و ارتباطی که حوزه‌های عمومی یا آشکار زندگی را در بر می‌گیرند.

۳- امنیت و حرمت حوزه خصوصی زندگی و قلمرویی که افسراد بتوانند در آن، توانایی‌های خود را متحقق کنند و به گزینش‌های اخلاقی مستقل دست یابند.

۴- تعیین حد فاصل میان وجوه یاد شده و فراهم کردن امکان این‌که حوزه‌های عمومی و خصوصی زندگی از یکدیگر، از دولت و زندگی اقتصادی متمایز بمانند، نیازمند وجود ساختارهای قانونی و یک سلسله حقوق اولیه است که بدون آنها جامعه مدنی استقرار نخواهد یافت.

به عقیده این دو پژوهنده، تحقق جامعه مدنی بر یک سلسله حقوق پیچیده تکیه دارد که جامعه‌پذیری و زندگی اجتماعی فرد، پیوندهای اجتماعی و روابطی جمعی و رونق و پویایی زندگی فرهنگی و اجتماعی را ممکن و تأمین می‌کند. به طور خلاصه، در جوامع توسعه نیافته‌ای مثل ایران، برای شروع روند توسعه نیاز به دولتی است که هم توسعه‌گرا باشد و هم طرفدار رشد جامعه مدنی و فعال‌تر شدن انجمن‌ها و تشکلهای مردمی، تخصصی و حرفه‌ای.

نهادهای مردمی و تشکلهای صنفی موجود (مانند، سازمان نظام پزشکی، نظام مهندسی، جامعه مهندسان مشاور، سندیکای پیمانکاران و سازندگان و انواع انجمن‌های صنفی، تخصصی و حرفه‌ای) دارای ظرفیت‌ها و امکانات لازم برای توسعه و گسترش ظرفیت‌های مادی و انسانی نیستند. علت این‌که انجمن‌های موجود صنفی، تخصصی و حرفه‌ای نتوانسته‌اند رسالت خود را ایفا کنند و در عرصه اجتماع فعالیتی در خور داشته باشند، این است که دولت در ایران هرگز مردم سالار نبوده، بینش علوی و تولیدی نداشته، دارای انضباط و دیسیپلین لازم نبوده و به علت تکیه بر درآمد تک‌محصولی نفت، مسئولیت لازم را در قبال جامعه نیز حس نکرده است.

در خاتمه، بار دیگر تکرار می‌کنیم که جامعه مدنی جامعه‌ای است که در آن مردم بتوانند از طریق نهادهای مردمی (مانند انجمن‌ها، گروه‌های حرفه‌ای، تخصصی، صنفی و...) بر حکومت نظارت کنند و به آن مشورت دهند. به طوری که با وفور و گسترش این قبیل نهادها، منافع معرفتی، آگاهی و اطلاعاتی مردم کثرت یافته و با روش‌های مسالمت‌آمیز و بدون توسل به زور، اهانت و اتهام، نظریات خود را بیان و شیوه‌های اصلاحی را پیشنهاد کنند.

۱- نگاه نو شماره ۳۰ - دکتر فخرالدین عظیمی - دموکراسی، جامعه مدنی و تمدن مدرن.

کژارش

مژده به متقاضیان شماره های قبلی

اعدادی از دوره های ماهنامه گزارش صحافی شده با جلد زرکوب آماده توزیع می باشد.

متقاضیان با پرداخت ۲۰ هزارریال برای هر دوره، در وجه ماهنامه گزارش به حساب جاری ۱۸۸۸/۱۰ بانک صادرات، کد ۷۹۰ تهران و ارسال قبض آن همراه با ذکر دوره‌های درخواستی و نشانی کامل خود دوره‌ها را دریافت نمایند.

توجه: دوره سوم، چهارم، پنجم، ششم و هفتم موجود است.